

faceret in templo. *Græcus.* (a) Alii autem aliam causam dicunt esse interitus Zachariæ: Cum enim occiderent infantes, magnus Joannes cum coetaneis suis occidendus erat; sed Elisabeth episcopi filium de medio cædis, petiit eremum: unde cum satellites Herodis Elisabeth, & puerum non invenirent, converturnt iram in Zachariam, occidentes ipsum ministrantem in templo. *Sequitur:* (1) *Va vobis legisperitis, qui tulistis clavem scientiæ.* *Basilus.* (b) Hæc vox va, quæ intolerabilibus profertur doloribus, eis convenit qui paulo post detrudendi erant in grave supplicium. *Cyrillus.* (c) Clavem autem scientiæ ipsam dicimus esse legem: erat enim (2) lex umbra, & figura justitiæ Christi. Decebat ergo legisperitos quasi indagantes legem Moysi, & dicta prophetarum, referare quodammodo populo Judæorum januas notitiæ Christi. Hoc autem non fecerunt, sed è contra derogabant divinis miraculis, & contra ejus dogmata clamabant: Quid enim auditis? (3) Sic igitur tulerunt, idest abstulerunt, clavem scientiæ: unde sequitur: *Ipsi non introfistis, & eos qui introibant prohibuistis.* Sed & fides est clavis scientiæ: fit enim per fidem veritatis cognitio, secundum illud *Esaïæ 7.* Nisi crederitis, non intelligetis. Sustulerunt igitur legisperiti clavem scientiæ, non permitentes homines credere in Christum. *Augustinus de Quæst. Evång. (Lib. 2. quæst. 23.)* Sed & clavis scientiæ est humilitas Christi, quam nec ipsi intelligere, nec ab aliis intelligi volebant. *Ambrosius (Lib. & tit. ubi supra.)* Arguuntur etiam adhuc sub nomine Judæorum, & futuro supplicio statuuntur obnoxii: quia cum doctrinam

(1) *Al. Sequitur enim.* (2) *Al. ex umbra.* (3) *Sic habent quatuor sæpe exempla citata; Romana autem an. 1570. & Veneta 1593. ordine præpostero ita legunt.* Sic igitur tulerunt, idest abstulerunt, clavem scientiæ: fit enim per fidem veritatis cognitio, secundum illud *Esaïæ.* Nisi crederitis, non intelligetis. Sustulerunt ergo legisperiti clavem scientiæ: unde sequitur: *Ipsi non introfistis, & eos qui introibant prohibuistis.* Sed & fides est clavis scientiæ, non permitten-tes homines credere in Christum. (4) *Al. respicere.* (5) *Al. ex omnibus.* (6) *P. Nicolai corrigi insidiabantur.* (7) *Al. accusarent.*

Ex edit. P. Nicol. (a) Vel Geometer. in Car. Græc. PP. (b) In *Esaïam* visione 1. (c) Ut supra. (d) Ubi supra.

CAPUT XII.

(a) **M**ultis autem turbis concurrentibus, ita ut se invicem conculerent, coepit dicere ad discipulos suos: Attendite à sermone pharisæorum, quod est hypocritis. Nihil enim opertum est quod non reveletur, neque absconditum quod non sciatur. Quoniam quæ in tenebris dixistis, in lumine dicentur, & quod in aure locuti estis in cubiculis, prædicabitur in tectis.

(b) Dico autem vobis amicis meis, ne terreamini ab his qui occidunt corpus, & post

post hoc non habent amplius quid faciant. Ostendam autem vobis quem timeatis: time-te eum qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. Ita dico vobis, hunc time. Nonne quinque passeres veniunt dipondio, & unus ex illis non est in oblivione coram Deo? Sed & capilli vestri capitis vestri omnes numerati sunt. Nolite ergo timere: multis passeribus plures estis vos.

(c) Dico autem vobis: Omnis quicumque confessus fuerit me coram hominibus, & Filius hominis confitebitur illum coram Angelis Dei qui autem negaverit me coram hominibus, negabitur coram Angelis Dei: & omnis qui dicit verbum in Filium hominis, remittetur illi: ei autem qui in Spiritum Sanctum blasphemaverit, non remittetur. Cum autem inducent vos in synagogas, & ad magistratus, & potestates, nolite solliciti esse qualiter, aut quid respondeatis, aut quid dicatis: Spiritus enim Sanctus docebit vos in ipsa hora quid oporteat vos dicere.

(d) Ait autem ei quidam de turba: Magister, dico fratri meo ut dividat mecum hereditatem. At ille dixit ei: Homo, quis me constituit iudicem, aut divisorem supra vos? Dixitque ad illos: Videte, & cavete ab omni avaritia: quia non in abundantia cuiusquam vita ejus est ex his quæ possidet.

(e) Dixit autem similitudinem ad illos, dicens: Homini cuiusdam divitis haberes fructus ager attulit: & cogitabat inter se, dicens: Quid faciam, quia non habeo quo congregem fructus meos? Et dixit: hoc faciam: destruam horrea mea, & majora faciam: & illic congregabo omnia quæ nata sunt mihi, & bona mea, & dicam anime meæ: Anima, habes multa bona posita in annos plurimos: requiesce, comede, bibere, epulare. Dixit autem illi Deus: Sulte, hac nocte animam tuam reperent à te: quæ autem parasti, cujus erunt? Sic etiam qui sibi thesaurizat, & non est in Deum dives.

(f) Dixitque ad discipulos suos: Ideo dico vobis: nolite solliciti esse anime vestræ quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini. Anima plus est quam esca, & corpus plusquam vestimentum.

(g) Considerate corvos, quia non seminant, neque metunt, quibus non est cellarium, neque horreum; & Deus pascit illos: Quanto magis vos plures estis illis? Quis autem vestrum cogitando potest adicere ad statum suam cubitum unum? Si ergo neque quod minimum est potestis, quid de ceteris solliciti estis?

(h) Considerate illa agri quomodo crescunt: non laborant, neque nent. Dico autem vobis, quia nec Salomon in omni gloria sua vestiebatur sicut unum ex istis. Si autem fenam quæ hodie est in agro, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestre: quanto magis vos, pusillæ fidei? Et vos nolite querere quid manducetis, aut quid bibatis, & nolite in sublime tolli. Hæc enim omnia gentes mundi querunt. Pater autem vester scit quoniam his indigeris. Verumtamen querite primum regnum Dei, & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.

(i) Nolite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum. Vendite quæ possidetis, & date elemosynam: facite vobis sacculos, qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in cellis, quo fur non appropriat, neque timea corrumpit: ubi enim thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit.

(k) Sint lumbi vestri præcincti, & lucerne ardentes in manibus vestris; & vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando revertatur à nuptiis, ut cum venerit, & pulsaverit, confestim aperiant ei. Beati servi illi qui cum venerit dominus, invenerit vigilantes. Amen dico vobis, quod præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis. Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita invenerit, beati servi servi illi. Hoc autem sciote, quoniam si sciret paterfamilias quæ hora veniret, vigilaret utique, & non fineret perferri domum suam. Et vos estote parati: quia quæ hora non putatis, Filius hominis veniet.

(l) Ait autem ei Petrus: Domine, ad nos dicis hanc parabolam, an & ad omnes? Dixit autem Dominus: Quisquis est fidelis dispensator, & prudens, quem constituit dominus super familiam suam, ut det illis in tempore tridici mensuram? Beatus ille servus, quem cum venerit dominus, invenerit ita facientem. Vere dico vobis, quoniam super omnia quæ possidet, constituet illum. Quod si dixerit servus ille in corde suo: Moram facit dominus meus venire; & ceperit percutere pueros, & edere, & bibere, & inebriari: veniet dominus servi illius in die qua non sperat, & hora qua nescit, & divider eum, partemque ejus cum infidelibus ponet.

(m) Ille autem servus qui cognovit voluntatem domini sui, & non se preparavit, & non fecit secundum voluntatem ejus, plagis vapulavit multis; qui autem non cognovit, S. Thom. Op. Tom. IX. A 3

quoniam qui peccat, transgreditur legem; qui vero blasphemat, in ipsam offendit deitatem. Sed aliter. Si eis qui delinquant post baptismum, non indulgetur vindicta reatum, qualiter Apostolus poenitentem in Corintho condonat; retrogressus vero Galatas parit, quousque Christus denuo formetur in eis? Cur autem & Novatum arguimus intermentem poenitentiam post baptismum? Apostolus igitur ad Hebræos non dissipat poenitentiam peccatorum. Sed ne putarent secundum ritum legis, poenitentiae causa multa fore, & quotidiana baptismata, ob hoc poenitere quidem monet; unicam autem fore insinuat per baptismum renovationem. Talia vero considerans recurro ad dispensationem quæ fit in Christo, qui Deus existens, homo factus est: tamquam Deo suscipiatur mortuus; sicut carne vestitus susceperat, laborabat, & patiebatur. Quando igitur aliqui spectantes humana, vident Dominum sitientem, & patientem, & obloquentur in Salvatore, velut in hominem, peccant quidem, possunt tamen cito cum poeniterint, accipere veniam, præterdentes pro causa fragilitatem corporis; quando vero rursus apficientes aliqui opera deitatis, dubitant de natura corporis, ipsi quoque nimium peccant; sed & his poenitentibus cito potest ignosci, eo quod & ipsi excusationem habent ab operum magnitudine. Quando vero divinitatis opera retorquent ad diabolum, merito irrevocabilem ferunt scientiam: quoniam arbitrati sunt diabolum fore Deum, & verum Deum nihil pluraquam demones in operibus putaverunt habere. Ad hanc ergo perfidiam pharisæi pervenerant: Salvatore enim ostendente Patris opera, mortuos suscitans, cæcos illuminans, & similia faciens, hujusmodi opera dicebant esse Beelzebub: æqua enim dicere poterant videntes mundi ordinem, & erga eum provisionem, quod mundus à Beelzebub est creatus. Quamdiu igitur ad humana spectantes, mente claudicabant dicentes Matth. 13. „ Nonne hic est carpentarius, & filius? “ & „ Quomodo literas quas non didicit, novit? “ suslinebat eos tamquam in Filium hominis peccantes; sed (1) ubi magis insaniunt, dicentes, opera Dei esse Beelzebub, non amplius eos sustinuit. Sic enim & tandem patres eorum suslinebat quamdiu causa panis, & aquæ murmurabant; sed postquam virulum constantes, in eum collata sibi divinitus beneficia referunt, puniti sunt: primo quidem non paucis eorum occisis, postmodum dixit Exod. 32. „ Ego autem in die ultionis visitabo hoc peccatum eorum. “ Talem ergo & nunc phar-

isæi audiunt sententiam, ut in flamma diabolo parata perpetuo cotrodantur cum eo. Non igitur faciendo collationem inter blasphemiam dictam in ipsum & Spiritum sanctum, hæc dixit, tamquam major sit Spiritus; sed utraque blasphemiam in ipsum prolata, hæc minorem, illam validiorem ostendit: ipsum enim videntes hominem vituperabant, & ejus opera Beelzebub esse dicebant. *Ambrosius* (Lib. 7. in Lucam cap. de irremissibilitate blasphemie in med.) Sic igitur videtur quibusdam, ut eundem & Filium, & Spiritum Sanctum intelligamus, salva distinctione personarum, & unitate substantiæ: quia unus & Deus & homo Christus est Spiritus, sicut scriptum est Thren. 4. „ Spiritus ante faciem vestram Christus Dominus. “ Idem Spiritus Sanctus, quia & Pater sanctus, & Filius sanctus, & Spiritus Sanctus. Si ergo utrumque Christus est, quæ est diversitas (2) nisi ut sciamus quia divinitatem Christi nobis negare non liceat? *Beda* (cap. 52. super *Omnis qui dicit*) Vel aliter qui opera Spiritus Sancti dicit esse Beelzebub, illi non dimitterur neque in præsentem sæculo, neque in futuro; non quod negamus ei, si poenitentiam agere possit, posse; (3) dimitti à Deo; sed quod credamus eum blasphemum, exigentibus meritis, sicut nunquam ad remissionem, ita nec ad ipsos dignæ poenitentiae fructus esse perventurum, secundum illud Esai. 6. „ Excavavit oculos eorum, ne convertantur, & sanem illos. *Cyrillus*. (a) Quod si creatura esset Spiritus Sanctus, non autem de divina substantia Patris, & Filii, qualiter acta in eum contumelia tantam fert poenitentiam, quanta promulgatur contra blasphemantem in Deum? *Beda* (cap. 52. non remote à fin.) Neque tamen quicumque Spiritum Sanctum non esse, aut Deum non esse, sed Patre, Filioque minore confitentur, hoc irremissibilis blasphemie crimine tenentur: quia humana ignorantia ducti faciunt, non invidentia diabolica, sicut principes Judæorum. *Augustinus* de Ver. Dom. (serm. 1.) Vel aliter. Si hic diceretur, Qui blasphemaverit quamcumque blasphemiam in Spiritum Sanctum, omnem intelligere deberemus; sed quia dictum est, *Qui blasphemaverit in Spiritum Sanctum, ille intelligatur qui non omni modo, sed eo modo blasphemaverit ut ei nunquam possit ignosci*: sic enim dictum est Jacob. 1. „ Deus neminem tentat, scilicet non omni, sed quodam tentationis modo. Quis autem iste modus blasphemandi contra Spiritum Sanctum, dicamus. Primum quidem credentium beneficium est in Spiritu Sancto

to remissio peccatorum: contra hoc donum gratuitum loquitur cor impeniens: ipsa ergo impeniencia est Spiritus blasphemiam; quæ non remittitur neque in hoc sæculo, neque in futuro: quia poenitentia impetrat remissionem in hoc sæculo quæ valeat in futuro. *Cyrillus*. (a) Cum autem tantum metum iniecerit Dominus discendentibus à recta confessione, præcepit de cetero non curare de responso, eo quod fideliter dispositis constituit verba congrua Spiritus tamquam doctor inhabitans: unde sequitur: *Cum autem inducent vos in synagogas, & ad magistratus, & potestates, nolite solliciti esse qualiter, aut quid respondeatis, aut quid dicatis.* *Glossa* (interlinearis). Dicit autem, *Qualiter*, quantum ad modum proferendi; *quid*, quantum ad modum invenienti; *respondeatis*, interrogantibus; *aut quid dicatis*, discere volentibus. *Beda* (cap. 52. circa finem.) Cum enim propter Christum ducimur ad iudices, voluntatem tamen nostram pro Christo debemus offerre; eterum in respondendo Spiritus Sancti gratia ministrabitur: unde subiicitur: *Spiritus enim Sanctus docebit vos in ipsa hora quid oporteat vos dicere.* *Chrysostomus* (homil. 34. in Matth. à med.) Alibi vero dicitur, 1. Petri 3. „ Estote parati cunctis, ad respondendum, quicumque quaesiverint à vobis rationem spei quæ sovet vos. “ Quando namque oritur inter amicos agone, præcipit nos meditari; quando vero terribile est prætorium, & pavor circumquaque, dat proprium (1) monumentum, ut audendum sit, & loquendum, non autem obstupescendum. *Theophylactus* (super *Cum adduxerint vos ad synagogas*) Quoniam igitur duplex est nostra infirmitas, & aut penæ formidine martyrium fugimus, aut quia rudes sumus, & nescimus reddere rationem fidei, utrumque excludit: metum quidem penarum in eo quod dixit, *Ne timeatis occidentibus corpus*; timorem vero inscientiæ in hoc quod dixit, *Nolite solliciti esse qualiter, aut quid respondeatis.*

(d) *Ambrosius* (Lib. 7. in Luc. de resp. Domini ad postulationem.) Torus superior locutus ad subeundam pro confessione Domini passionem, aut contempu mortis, aut spe præmiij, (2) aut mansuri denuntiatione supplicij, cui numquam venia laxetur, instruitur. Et quoniam avaritia plerumque solet tentare virtutem, etiam hujus abolendæ rei præceptum subiicitur, & exemplum, cum dicitur: *Aut autem ei quidam de turba: Magister, dic fratri meo ut dividat mecum hereditatem.* *Theophylac-*

tus (hoc loco.) Hi duo fratres, quia de hereditate paterna dividenda contendebant, consequens erat ut alter alterum fraudare intenderet. Dominus autem docens nos quod non oportet ad terrena flecti, repellit vocantem eum ad hereditatis divisionem: unde sequitur: *At ille dixit ei: Homo, quis me constituit iudicem, aut divisorem, scilicet facultatum, super vos?* *Beda* (cap. 53.) Qui magistro supernæ pacis gaudia commendanti, terrenæ divisionis vult ingerere molestiam, merito homo vocatur, secundum illud 1. Corinth. 3. „ Cum sit inter vos zelus, & contentio, nonne homines estis? “ *Cyrillus*. (b) Fuit autem Dei Filius, quando factus est similis nobis, constitutus à Deo Patre in Regem, & Principem super Sion montem sanctum ejus, annuntians mandatum divinum. *Ambrosius* (ubi supra.) Bene ergo terrena declinat qui propter divina descendit, nec iudex dignatur esse litium, & arbiter facultatum, vivorum habens mortuorumque iudicium, arbitriumque meritorum. Non ergo quid petas, sed à quo postules intuemum est; nec majoribus intento animo putes minoribus obstrependum: unde non immerito restatur hic frater, qui dispensatorem cælestium gestiebat corruptibilibus occupare; cum inter fratres patrimonium non iudex medius, sed pietas debeat sequestra dividere; quamquam immortalitatis patrimonium, non pecuniæ sit hominibus expectandum. *Beda* (cap. 53. in Luc.) Occasione autem hujus stulti peioris, adversus avaritiæ pestem & turbas, & discipulos præceptis pariter, & exemplis munire satagit: unde sequitur: *Dixitque ad illos: Videte, & cavete ab omni avaritia.* Dicit autem, *Ab omni*, quia nonnulla simpliciter geri videntur, sed interius arbiter quæ intentione fiant dijudicat. *Cyrillus*. (c) Vel dicit, *Ab omni avaritia*, scilicet magna, & parva. Est enim inutilis avaritia, dicente Domino, Amos 5. „ Domos (3) zelatas ædificabitis, & non habitabitis in eis. “ & alibi (Esai. 5.) „ Decem jugera vinearum facient lagunculam unam, & triginta modii sementis facient modios tres. “ Sed & secundum alium modum est inutilis, quem ostendit subdens: *Quia non in abundantia cuiusquam vita ejus est his quæ possidet.* *Theophylactus* (hoc loco.) Hoc dicit Dominus relessens avarorum intentiones, qui videntur coacervare divitias quasi diu victuri: sed numquid te opulencia longævum efficeret? Quid igitur manifeste sustines mala, incertæ causæ quæris?

Nam

(1) *Al.* monumentum ut audiendum sit. (2) *Al.* aut majori denuntiationi. (3) *Ibi*, „ Domos

quadro lapide ædificabitis. “ *Ex edit. P. Nicol.* (a) *Ibidem.* (b) *In Catena Græc. PP.* (c) *Ibid.*

(1) *Al.* ut magis. (2) *Al.* nisi Christum, ut sciamus, &c. (3) *Al.* se dimitti Deo.

Ex edit. P. Nicol. (a) *In Catena Græcorum PP.*

vat animam, atque in naturam corporeæ molis inclinat. Quinque igitur corporis sensus (1) si tergenturum sordium cibum quarant, ad superiorem operum fructus revelare non possunt. Est ergo malus passio qui volandi usum terræ vitio labis aboleverit, quales sunt isti passeris, qui ditione veniunt, luxuriæ scilicet præcio (2) sæcularis: adversarius enim tamquam captiva mancipia vilioris pretio æstimationis (3) addicit; at Dominum tamquam speciosa servitia, quæ ad imaginem sui fecit, (4) idoneos sui operis æstimat, & magno pretio nos redimit. *Cyrillus*. (a) Est igitur sibi curæ diligenter nosse sanctorum vitam: unde subditur: *Sed & capilli capitis vestri omnes numerati sunt*: per quod significat quod omnia quæ ad eos spectant, diligentissime novit; diligentiam enim curæ adhibere numeratio manifestat. *Ambrosius* (ubi supra). Denique numerum capillorum non in actu computationis, sed in facilitate cognitionis accipitur. Bene tantum numerati dicuntur, quia ea quæ volumus servare, numeramus. *Cyrillus*. (b) Mystice autem caput quidem hominis est intellectus, capilli vero cogitationes, quæ parent Deo. *Theophylactus* (super *Capilli capitis vestri numerati sunt*.) Vel caput uniuscujusque fidelium intelligit aptam Christo conversationem; crines autem ejus, mortificativa corporis opera, quæ numerantur à Deo, & digna sunt provisione divina. *Ambrosius* (ubi supra ante med.) Si igitur tanta Dei est majestas ut unus ex passeribus, aut nostrorum numerus capillorum præter scientiam Dei non sit, quam indignum est æstimare quod fidelium corda Dominus aut ignoret, aut spernat, qui viliora cognoscit? Unde convenienter concludit: *Nolite ergo timere: multis passeribus plura estis vos*. *Beda* (cap. 52. in *Lucam*.) Non plura estis, legendum est, quod ad comparationem numeri pertinet; sed plura estis, hoc est, apud Deum majoris dignitatis. *Athanasius*. (c) Quæro autem ab Arrianis, si, quasi designaretur Deus alia facere, solum Filium fecit, cetera vero Filio subrogavit; quomodo provisione vitæ usque ad tam modica, capillum, & passerem? Quorum enim provisione fungitur, horum creator est suo Verbo.

(c) *Beda* (cap. 52. in *Lucam*.) Supra dictum est opera quælibet, & verba abscondita esse revelanda; nunc autem concludit hanc revelationem non in vili quolibet conciliabulo,

(1) *Al. omittitur* si. (2) *Al. singularis*. (3) *Al. adjicit*. (4) *Legit Nicolai* idoneus sui operis æstimator magno pretio, &c. (5) *Al. intexunt*. (6) *Al. desit* ut.
EX EDIT. P. NICOL. (a) In eadem Catena. (b) Ubi supra. (c) *Orat. 111. contra Arrianos*. (d) In *Cat. Græc. PP.* (e) In eadem Catena.

sed in conspectu supernæ civitatis, æternique Regis, ac judicis agendam, dicens: *Dico autem vobis: omnis quicumque confessus fuerit me coram hominibus, &c. Filius hominis confitebitur illum coram Angelis Dei*. *Ambrosius* (ubi supra in fine). Præclare etiam fidem accendo (5) incedit, & fidei ipsi virtutum fundamenta subiecit: nam ut fortitudinis incentivum esset fides, ita fidei fundamentum est fortitudo. *Chrysostomus* (hom. 35. in *Matth.*) Non est ergo Dominus contentus intrinseca fide, sed exteriorem confessionem expostulat, urgens nos ad fiduciam, & majorem affectum. Et quia hoc omnibus utile est, communitè loquitur, dicens: *Omnis quicumque confessus fuerit me*. *Cyrillus*. (d) Autem *Paulus Rom. 10. 10.* Si quis corde tuo quod Deus eam à mortuis suscitavit, salvus eris. Totum Christi mysterium in his interpretatur: decet enim prius ortum à Deo Patre, Verbum, id est Unigenitum ex ipsius substantia, fieri Dominum omnium, non tamquam ab extrinseco, & sortitum sortitum dominium, sed existentem re vera, & naturaliter Dominum, sicut & Patrem. Consequenter oportet fateri quod Deus hunc à mortuis suscitavit; ipsum scilicet factum hominem, & passum in carne pro nobis: sic enim resurrexit à mortuis. Quicumque ergo sic confitebitur Christum coram hominibus, videlicet (6) ut Deum, & Dominum; Christus eum confitebitur coram Angelis Dei; tunc temporis eum descendet cum sanctis Angelis in gloria Patris sui, in sæculi consummatione. *Basiliius*. (e) Quid autem erit gloriosus quam ipsum unigenitum Dei Verbum attestari pro nobis in divino judicio, ac ipso effectu remunerationem testimonii promere iudicium in animam ejus cui testimonium perhibetur? non enim manans extra eum, cui testimonium reddetur, se habitans in eo, & implens eum lumine suo, testimonium dabit. Cum autem corroborasset eos spe bona per tanta promissa, iterum eos inducit terribilioribus minis, dicens: *Qui autem negaverit me coram hominibus, denegabitur coram Angelis Dei*. *Chrysostomus* (homil. 35. in *Mat.*) Et in damnatione majus supplicium, & in bonis major recompensatio ponitur; quasi dicat: Tu hic confiteris, aut negas; ego autem illic: bonorum enim, malorumque retributio cum augmento in futuro sæculo te præsolatur.

Busenius. (a) Opportune autem hanc comminationem ponit, ne confessionem ipsius contemnerent propter poenam, quæ est negari à Filio Dei, quod est à sapientia denegari, & à vita deficere, & lumine privari, & omnibus deserti bonis; sed & hæc cuncta pati coram Patre, qui est in cælis, & Angelis Dei. *Cyrillus*. (b) Negantes autem sunt primo quidem qui imminente persecutione fidem postposuerunt: abnegant etiam hæresum doctores, & discipuli. *Chrysostomus*. (c) Sunt etiam alii abnegationis modi, quos *Paulus* describit dicens ad *Titum 1.* Confitentur se nosse Deum, factis autem negant: & iterum *1. Timoth. 5.* Si quis suorum, & maxime domesticorum, curam non habet, fidem negavit, & infideli est deterior: item *1. Corinth. 11.* Avaritiam fugite, quæ est idolatria. Postquam ergo tot sunt modi negationis, palam est quod toridem sunt confessionis; quos quicumque servaverit, audiet illam beatissimam vocem, qua Christus laudavit omnes qui confesi fuerint eum. Attende autem verborum cautelam. In Græco enim dicit, *Quisquis confitebitur in me*, ostendens, quod non propriis viribus, sed adjutus superna gratia Christum aliquis confitebitur. De negante vero non dicit, *In me*, sed *me*: nam desiturus gratia denegat: redarguitur tamen, quia desititio propter eum qui deseritur fit. *Beda* (cap. 52. ad med.) Ne autem ex eo quod ait, eos qui se negaverint esse denegandos, una sanctorum, hoc est eorum qui studio, & eorum qui infirmitate, vel ignorantia negant, condicio putaretur, continuo subiecit: *Et omnis qui dicit verbum in Filium hominis, remittetur illi, ei autem qui in Spiritum Sanctum blasphemaverit, non remittetur*. *Cyrillus*. (d) Sed si hoc vult innuere Salvator, quod si quod injuriosum verbum dicatur à nobis in hominem communem, obtinebimus, si poeniteamus, veniam; nulla difficultas est in sermone: quia cum naturaliter bonus sit Deus, emendat volentes poenitere. Verum si ad ipsum Christum retorquetur sermo, qualiter incondemnabilis est qui dicit verbum in eum? *Ambrosius* (Lib. 7. in *Lucam* cap. de irremissibilitate blasphemæ.) Uti que Filium hominis Christum intelligimus, qui de Spiritu Sancto generatus ex Virgine est, eo quod parens ejus in terris sola sit Virgo. Numquid ergo major Spiritus Sanctus Christo, ut in Christum peccantes veniam consequantur, in Spiritum Sanctum delinquentes remissionem non mereantur adipisci? Sed ubi unitas potestatis est, nulla comparationis est questio. *Athanasius Thom. Oper. Tom. IX.*

EX EDIT. P. NICOL. (a) *Ibid.* (b) Ubi supra. (c) *Item.* (d) Ubi supra. (e) *Tract. super illud, Quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, &c.*

nafus (e) (in Libro de peccato in Spiritum Sanctum.) Viri quidem antiqui, studiosi Origenes, & mirandus Theognostus, hanc conscribunt esse Spiritus Sancti blasphemiam, quando qui digni reputari sunt dono Spiritus Sancti per baptismum, regrediuntur ad peccandam: ob hoc enim ajunt illos nec veniam obtinere, prout *Paulus* dicit *Hebr. 6.* Impossibile est eos qui facti sunt participes Spiritus Sancti, & prolapsi sunt, revocari rursus ad poenitentiam. Addidit autem uterque intentionem propriam. Nam Origenes causam hujus sic explicat: Deus quidem pater omnia percurrit, & singula continet; virtus autem Filii ad sola rationalia extenditur; Spiritus vero Sanctus solus inest participantibus eum in dono baptismatis. Quando ergo Cathecumeni peccant, & Gentiles, peccant in Filium, qui in eis mater, possunt tamen veniam obtinere, cum digni sunt dono regenerationis: quando vero baptizati delinquent, dicit hoc nefas attingere Spiritum, ad quem cum pervenissent, peccaverunt; & ideo irrevocabile fore damnationem. Theognostus vero ait: quod qui primum, & secundum excessit limen, minore poenam meretur; sed qui tertium quoque pertransit, non amplius accipiet veniam. Primum quidem, & secundum limen vocat doctrinam Patris, & Filii; tertium vero in participatione Spiritus Sancti, secundum illud *Joan. 16.* Cum venerit Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem: non tamquam doctrina Spiritus dogma Filii superet; quia Filius descendit imperfectis, Spiritus vero signaculum est eorum qui perficiuntur. Sic igitur, non quia superet Spiritus Filium, expertus est veniæ blasphemia Spiritus; sed quia imperfectorum quidem est remissio, perfectis vero nulla restat excusatio. Sed cum Filius sit in Patre, est in illis in quibus est Pater, nec abest Spiritus: indivisibilis est enim sancta Trinitas. Ad hæc, si omnia per Filium facta sunt, & omnia in ipso consistunt, erit ipse nimirum in omnibus, ut necessarium sit peccantem in Filium, in Patrem, & in Spiritum Sanctum peccare. Sacrum autem baptismum in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti datur; sic peccantes post baptismum, in sanctam Trinitatem exercent blasphemiam. Ceterum si pharisæi baptismum non susceperant, qualiter redarguebat eos, ac si blasphemassent in Spiritum Sanctum, cujus nondum erant facti participes; præsertim cum non de peccatis simpliciter, sed de blasphemia eos increpabat? Differunt autem:

& fecit digna plagis; vapulabit paucis. Omnia autem cui multum datum est, multum queretur ab eo; & cui commendarunt multum, plus petent ab eo. (n) Ignem veni mittere in terram: & quid volo nisi ut accendantur. Baptismo autem habeo baptizari; & quomodo coarctor usque dum perficiatur? Paratis quia pacem veni mittere in terram? Non, dico vobis, sed separationem. Erunt enim ex hoc quinque in domo una divisi; tres in duos, & duo in tres dividuntur; pater in filium, & filius in patrem suum, mater in filiam, & filia in matrem; socius in nurum suam; & nurus in socrum suam. (o) Dicebat autem ad turbas: Cum videritis nubem orientem ab occasu, statim discitis. Nimbus venit; & ita fit; & cum austrum flantem, dicitis; quia aestus erit, & ita fit. Hypocritæ, faciem cali, & interius hostis; probare; hoc autem tempus quomodo non probatis? Quid autem & à vobis ipsis non iudicatis quod iustum est? (p) Cum autem vadis eum adversario tuo ad principem, in via da operam liberari ab illo, ne forte trahat te apud iudicem, & iudex tradat te exactori, & exactor mittat te in carcerem. Dico tibi, non exies inde, donec etiam novissimum minutum reddas.

(a) **Theophylactus** (initio Commen. in cap. 12.) Pharisæi quidem corabantur Jesum capere in festione, aut populos ab eorum abdicarent; hoc autem in contrarium vertit; magis enim adhibant populi per millenarius congregati; (1) adeo cupientes habere Christo ut se invicem comprimerent; tam vadium quid est veritas, & dolus imbecillis ubique; unde dicitur: *Multis autem turbis circumstantibus, ita ut se invicem conculerent, cepit dicere ad discipulos suos: Attendite à fermento pharisæorum, quod est hypocrisis.* **Gregorius.** (a) Quia enim cavillatores erant, ob hoc Christus ab eis sibi cavere admonerat discipulos. **Gregorius Nazianzenus.** (b) Est autem quando fermentum laudatur, tamquam efficiens panem vitalem; est autem quando vituperatur, significans verulam, & acidam malitiam. **Theophylactus** (ubi supra.) Vocat igitur fermentum hypocrisim tanquam alterantem, & corruptentem intentionem hominum, quibus se ingesserit: nihil enim sic alterat mores ut hypocrisis. **Beda** (cap. 52. in Lucam.) Nam sicut modicum fermentum totam farinam massam corrumpit, sic simulatio animum tota virtutum sinceritate, & veritate fraudabit. **Ambrosius** (Lib. 7. in Luc. cap. de exemplo quo timor mortis excluditur.) Pulcherrimum autem locum teneat simplicitatis, & emulanda fidei Salvator intexit, ne Judææ more perfidiæ, alia promissus in affectu, alia voce simulemus; cum ultimo tempore occulta cogitationum acculantium, aut etiam defendentium secretum nostræ mentis aperitura videantur: unde subditur: *Nihil autem opertum est quod non reveletur, neque absconditum quod non*

(1) *Al. à Deo.* (2) *Al. in Ecclesia.* (3) *Al. omittitur dixit.*
 Ex edit. P. Nicol. (a) In Cat. Græc. PP. (b) In eadem Catena notatur sine ullo indice, neque expresse occurrit; sed aliquid simile orat. 42. ubi paschalis agni caremonia mystico sensu sigillatim explicat, & eam quidem de fermento tunc removendo interpretatur not. 32. plenius Nicetas dum hanc ejus orationem commentatur. (c) In Cat. Græc. PP.

audibile ac si in tectis predicatum fuisset. Hic etiam intelligere potes quod lux sit Evangelium, tecta vero altæ Apostolorum animæ. Quotquot vero consiliati sunt pharisæi, & divulgata sunt postmodum, & aditæ (1) in Evangelii luce,stante magno præcone Spiritu Sancto super Apostolorum animas. (b) **Cyriillus.** (a) Quoniam gemina est causa perfidiæ, quæ aut ex inolta malitia, aut ex accidenti metu nascitur; ne quis metu territus Deum, quem corde cognoscit, negare cogatur, pulchre addit: *Dico autem vobis, amicis meis, ne terreamini ab his qui occidunt corpus.* **Cyriillus.** (b) Non quibuscumque enim simpliciter hic sermo convenire videtur, sed his qui Deum ex tota diligunt mente, quibus convenit dicere Rom. 8. Quis nos separabit à caritate Christi? Quia autem non tales sunt, labiles sunt, & ad profligendum parati. Porro Dominus dicit Joan. 13. Majorem habet dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Quomodo autem non est inconvenientissimum Christo non rependere quod ab eo recepimus? **Ambrosius** (Lib. 7. in Luc. cap. de exemplo quo timor mortis expellitur.) Mortem etiam docet non esse terribilem, quam locupletiore fenore sit immortalitas redemptionis. **Cyriillus.** (c) Est ergo advenendum, quod laboribus paratur corona, & honores, quibus mortales usque ad tempus suam iram extendunt, sitque illis nostræ perieculionis finis corporalis interitus: unde subdit: *Et post hoc non habent amplius quid jactant.* **Beda** (cap. 52.) Ergo pertracta fuerunt iniqua qui mortua martyrum membra feris, avidibus dicerenda projiciunt, cum nequaquam omnipotentie Dei, qui ea refuscitando vivificet, resistere possint. **Chrysostomus** (honil. 35. in Math.) Considera qualiter Dominus discipulos omnibus superiores constituit, ipsam mortem cunctis terribilem hortans contemnere. Simul autem & documenta immortalitatis animæ ostendit eis, cum subdit: *Ostendam autem vobis quem timeatis, timeate eum qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam.* **Ambrosius** (Lib. & tit. ubi supra.) Mors enim naturæ finis, non pœnæ est; & ideo mortem supplicii corporalis esse defectum, pœnam vero animæ esse perpetuam, Deumque solum esse merendum, cujus potestati non natura præscribat, sed eadem natura (2) subjaceat, concludit. *Ita dico vobis, hunc timeate.* **Theophylac-**

tus (super illud, *Ne terreamini ab his qui occidunt corpus*) Hinc nota, quod peccatoribus quidem mors ad supplicium fertur, & hic cruciatis ipsis per interitum, & consequenter in gehennam detrusis; sed si sermone discusseris, quidam aliud intelliges: non enim dicit, Qui mittit in gehennam; sed *Qui potestatem habet mittere*; non enim quicumque cum peccato moriuntur, (3) semper mittuntur in gehennam. Hoc autem dico propter oblationes, & distributiones quæ fiunt pro defunctis, quæ non parum conducunt etiam his qui in gravibus peccatis mortui sunt. **Ambrosius** (Lib. 7. in Luc.) Insuper verat ergo Dominus simplicitatis affectum, virtutem mentis erexerat; fides sola nitabatur; bene eam de rebus vilioribus robotavit, subdens: *Nonne quinque passeres veniunt à pondio, & unus ex illis non est in oblivione coram Deo?* quasi dicat: Si Deus oblivionem passerum non habet, hominum quomodo habere potest? **Beda** (cap. 52.) Pondio genus est ponderis levissimi, ex duobus salsibus compositi. **Glossa** (ordinaria hoc loco.) Quod autem in numeris est unum, hoc in ponderibus assis; quod duo, hoc pondio. **Ambrosius.** Fortasse autem dicat aliquis: Quomodo Apostolus dixit 1. Corinth. 9. Nonne de bobus cura est Deo? cum hos passere pretiosior sit? Sed aliud est cura, aliud scientia. **Origenes.** (d) Ad licentiam igitur, acumen divinæ provisionis, quæ procedit usque ad minima, per hoc significatur; mysticæ autem quinque passeres spirituales sensus iuste significant, qui excella, & supra homines sentiunt, Deum intuentes, vocem audientes divinam, gustantes panem vitæ; olfacientes odorem unguentorum Christi, palpanes vivum Verbum: qui pondio venientes, id est vilipens ab eis qui ea quæ sunt spiritus, stultitia judicant, non dantur in oblivione coram Deo. Dicitur autem Deus aliorum immemor fieri propter eorum lænorâ. **Theophylactus** (super *Quinque passeres veniunt à pondio.*) Vel hi quinque sensus duobus assibus venduntur, novo scilicet & veteri testamento; & ideo non dantur oblivioni à Deo: quorum enim sensus traduntur verbo vitæ, ut sint apti ad spirituale pabulum, horum semper memor est Dominus. **Ambrosius** (Lib. & cap. ubi supra.) Vel aliter. Passer bonus est cui volandi natura suppeditat: volandi enim nobis gratiam natura dedit, volupras abstulit, quæ malorum (4) eis gra-

(1) *Al. in Evangelio Lucæ.* (2) *Al. subjacet.* (3) *In quatuor toties citatis editionibus legitur statim detruduntur in pœnam; sed sit imperdum remissio, oblationum, & orationum causa quæ pro defunctis dantur.* (4) *Al. mensis.*
 Ex edit. P. Nicol. (a) **Ambrosius.** (b) In Cat. Græc. PP. (c) Ubi supra. (d) In Cat. Græc. PP.

Nam dubium est an debeas attingere senium, cuius gratia thesaurizas.

(e) *Theophylactus*. Dicto, (1) quod ex affluentia opum non pretendatur vita humana, ad hujus fidem parabolam subdit, dicens: *Dixit autem similitudinem ad illos, dicens: Hominis cuiusdam divitis uberes fructus ager attulit. Bassilius*. (a) (hom. de divit. agri fertilis.) Non facturi quidem ex ubertate fructuum aliquid boni, ut magis divina longanimitas pateat, quæ usque ad malos suam bonitatem extendit, plenus super justos, & injustos. Quæ vero sunt quæ hic homo benefactori recompensat? Non meminit communis naturæ, nec arbitratus est oportere quod superfluit, dispensari egentibus: & horrea quidem crepabant præ copia conditorum; avarus tamen animus nequam implebatur, nolens veteribus cedere propter avaritiam, nova non valens suscipere propter multitudinem: propter quod imperfecta (2) erant ejus consilia, & steriles curæ: unde sequitur: *Et cogitabat intra se, dicens: Quid faciam, quia non habeo quo congregem fructus meos? Conqueritur æque pauperibus. An non quem premit inopia, dicit, Quid faciam? Unde victus, unde calceamenta? Talia & locuples profert: argent enim ipsius animam divitiæ à promptuariis emanantes, ne forte cum exiverint proficit egentibus; à simili gulosorum, qui malent edacitate crepare quam indigentibus de reliquiis impartiri. Gregorius 15. Moral. (cap. 11. vel in nov. codd. 10.) O angustia ex fatiate nata! Dicens enim, *Quid faciam?* profecto indicat quia vororum suorum effectibus pressus, sub quodam rerum sæce laborabat. *Bassilius* (homil. 6. ut supra.) Erat quidem in promptu dicere, *Aperiam horrea, convocabo egenos; sed cogitat non ut distribuat, sed ut congreget* sequitur enim: *Et dixit: Hoc faciam: destruaam horrea mea.* Bene facis: nam digna destructione nequitie proprietaria: dissolve horrea, ex quibus nullus consolationem accepit. Subdit: *Et majora faciam.* At si hoc impleveris, numquid destrues iterum? Quid stultius, quam in infinitum laborare? Horrea sunt tibi, si vis, pauperum domus. Sed dices: Cui injuriam facio, propria retinendo? Nam & sequitur: *Et illuc congregabo omnia quæ nata sunt mihi, & bona mea.* Dic mihi, quæ tua? Unde ea sumens in vitam tulisti? Sicut qui præveniens spectacula prohiberet advenientes, appropriando sibi quod ad usum communem ordinatur; similes*

(1) *Al.* Dico, quod, &c. *P. Nicolai* legit: Postquam dixit, (2) *Al.* omittitur erant. (3) *Al.* vales.

EX EDIT. NICOL. (a) Hom. 6. quæ de avaritia inscribitur, vel ex Græco de abundantia inscribi potest. (b) In Catena Græcor. PP. (c) *Ibid.* (d) Contra Antigonum ex eadem Catena Græca.

sunt divites, qui communia quæ præoccupaverunt, æstimant sua esse: si enim quilibet suæ necessitatis sufficientiam recipiens, relinqueret superfluum indigenti, non esset dives, nec pauper. *Cyrillus*. (b) Attende & aliter esse frivolum ejus verbum, cum dicit: *Congregabo omnia quæ nata sunt mihi*; quasi non putaret ea divinitus obtinere, sed fructus esse laborum suorum. *Bassilius* (ubi supra.) Ceterum, si fateris ea tibi divinitus provenisse, an injustus est Deus inæqualiter res nobis distribuens? Cur tu abundas, illi vero mendicat, nisi ut tu bonæ dispensationis merita consequaris, ille vero patientiæ bravii decoretur? At tu nonne spoliator es, quæ dispensanda suscepisti, propria reputando? Est panis famelici quem tu tenes, nudi tunica quam in conclavi conservas, discalceati calceus qui penes te marcescit, indigentis argentum quod possides inhumatum: quo circa tot injuriarum quod dare (3) valeres. *Chrysothomus* (homil. 8. in Ep. 2. ad Timoth. à medio.) Sed & in hoc errat, quod bona putat quæ sunt indifferentia rerum enim quædam sunt bonæ, quædam malæ, quædam mediæ. Bona quidem sunt castitas, & humilitas, & hujusmodi; quæ cum homo elegit, fit bonus. His autem opposita sunt mala; quæ homo dum elegit, fit malus. Mediæ vero sunt, ut divitiæ; quæ quandoque quidem ordinantur in bonum, scilicet ad eleemosynam, quandoque ad malum, scilicet ad avaritiam: & similiter inopia quandoque ad blasphemiam, quandoque ad sapientiam, secundum affectum utentium. *Cyrillus*. (c) Divites igitur non parat permanentia horrea, sed caduca; & quod stultius est, vitæ longitudinem sibi taxat: sequitur enim: *Et dicam animæ meæ: Anima, habes multa bona posita in annos plurimos.* Sed, 6 dives, fructus quidem habes in horreis, sed annos plurimos unde poteris obtinere? *Athanasius*. (d) Si quis autem sic vivat quasi quotidie moriturus, eo quod incerta est naturaliter vita nostra, non peccabit: semper enim major timor plurimum voluptatis dissolvit. Sed è contrario dives longævitate sibi repromittens, ad voluptates aspirat: sequitur enim: *Requiesce, scilicet à labore, comede, bibe, epulare,* magno scilicet apparatu. *Bassilius* (hom. 6. supra *Destruam horrea mea*, à med.) Tam improvidus es erga bona animæ, ut escas corporeas animæ ascribas: si quidem virtutem habet, si secunda est operationum donarum, si Deo adhæsit, bona plurima possidet.

det, & bono gaudio gaudet. Verum quia totus carnalis es passionibus subjectus, à ventre, non ab anima clamas. *Chrysothomus*. (a) Non autem decet vacare deliciis, & impinguare corpus, & attenuare animam, faciemque ei gravare, & tenebras obducere, spiritumque velamen: eo quod in deliciis dominativum animæ servit, servile vero corporis dominatur. Alimentorum autem indiget corpus, non deliciarum; ut nutriatur, non ut scindatur, & fluat: neque enim animæ soli, sed & ipsi corpori sunt nocivæ delicia: eo quod ex forti fit debile, ex sano ægrotativum, ex agili grave, ex famoso deformis, ex juvene veterosum. *Bassilius* (ubi supra.) Permissus autem est deliberare in omnibus, & manifestare propositum proprium, ut condignam mercedem sui affectus sentiant. Sed dum in abdito loquitur, eloquia ejus examinantur in cælo: unde sibi responsa proveniunt: sequitur enim: *Dixit autem illi Deus: Stulte, hanc nocte animam tuam repentem à te. Audi conveniens tibi stultitiæ (1) nomen, quod tibi nullus imposuit hominum, sed ipse Deus. Gregorius 22. Moral. (cap. 12. super illud Job. 31. „ Si putavisti aurum robur meum.“) Eadem nocte sublatas est qui multa tempora fuerat præsolatus, ut scilicet qui in longum sibi subsidia colligendo prospexerat, subsequenter diem (2) vel unum minime videret. *Chrysothomus* (hom. 29. in Math. & in concione de Lazaro, quæ incipit, „ Admiratus sum, „ ante med.) Dicit autem, *Repentem à te*: exposcebant enim eam forsitan terribiles quædam virtutes ad hoc missæ: quoniam si de civitate in civitatem transeuntes egemus duore, multo magis anima absoluta à corpore, & ad futuram vitam transmigrans indigebit ducatu. Ob hoc multoties recusat anima, & regreditur in profundum, cum debet exire à corpore: semper enim stimulat nos conscientia peccatorum, sed precipue cum debemus trahi ad terribile judicium. Tunc enim tota congeries criminum innovatur, & præ oculis posita (3) mentem percellit; & sicut carcerati semper quidem dolorosi sunt, tunc autem præcipue cum debent judici præsentari; sic & anima maxime in ipso tempore de peccato cruciatur, & dolet; multo autem magis cum fuerit evulsa. *Gregorius 15. Moral. (cap. 1. super illud Job. 34. „ Opus manuum ejus sunt: „ vel in nov. codd. 11.)* In nocte autem ablata est anima quæ in obscuritate cordis est emisit; in nocte ablata est quæ considerationis lucem habere noluit, ut quod patri poterat prævidere.*

S. Thom. Oper. Tom. IX.

(1) *Al.* nomen est, quod, &c. (2) *Al.* ut unum. (3) *Al.* mente præcellit. (4) *Al.* sed sola. EX EDIT. P. NICOL. (a) Hom. 39. in 1. ad Corinth. (b) In Catena Græc. PP. ex hom. 23. in Genesim. (c) In eadem Catena.

Subdit autem: *Quæ autem parasti, cuius erant? Chrysothomus*. (b) Hic enim ea deserens, non solum nullum inde percipiens commodum, sed & sarcinam peccatorum portans super humeros proprios. Et quæ quidem à te congesta sunt, plerumque in manus inimicorum perveniunt; à te vero super his ratio requiritur.

Sequitur: *Sic est qui sibi thesaurizat, & non est in Deum dives. Beda* (cap. 52. in Luc.) Hic enim stultus est, & nocte rapiendus. Ergo qui vult esse in Deum dives, non sibi thesaurizat, sed pauperibus possessa distribuat. *Ambrosius* (Lib. 7. in Lucam de respons. Domini ad postulationem cir. med.) Frustra enim congregat opes qui se his nescit usurum: neque enim nostra sunt quæ non postumus auferre nobiscum: (4) sola virtus comes est defunctorum, sola nos sequitur misericordia, quæ tabernacula defunctis acquirit æterna.

(f) *Theophylactus* (super *Ideo dico vobis ne solliciti sitis*). Paulatim Dominus provehit ad perfectiorem doctrinam: docuit enim supra cavendum esse ab avaritia, subditque parabolam divitis, insinuans per eam quod stultus est qui superflua cupit; deinde procedente sermone, neque de necessariis sinit nos sollicitudinem gerere, avaritiæ radicem evellens: unde dicit: *Ideo dico vobis*; quasi dicat: Postquam stultus est qui sibi majorem vitæ mensuram attribuit, & exinde magis efficitur cupidus, nolite solliciti esse animæ vestræ: quid manducetis: non quia intelligibilis anima comedat, sed quia non videtur aliter animam posse conjunctam manere corpori, nisi dum nutritur. Vel quia animæ corporis est nutrimentum suscipere, congrue animæ nutriri attribuit: nam & virtus nutritiva dicitur anima; ut sic intelligatur: *Ne solliciti sitis nutritivæ pari animæ quid edatis.* Potest autem etiam corpus mortuum vestiri: unde subdit: *Neque corpori vestro quid induamini.* *Chrysothomus* (hom. 22. in Math. à med. illius.) Quod autem dicitur, *Nolite solliciti esse*, non idem est quod nolite operari, sed nolite rebus mundanis mente affligi: contingit enim aliquem operantem nihil sollicitum esse. *Cyrillus*. (c) Præmiinet autem anima cibo, & corpus vestitui: unde subdit: *Anima plus est quam esca, & corpus plusquam vestimentum*; quasi dicat: Deus, qui quod majus est exhibuit, quomodo non dabit quod minus est? Non ergo multum nostra intentio modicis iustis, nec intellectus nostra serviat ad vestitum, & victum querendum;

C3 ma-

magis autem cogitet quaecumque salvant animam, & sublevent ad regnum caelorum. *Ambrosius* (Lib. 7. in Lucam, de prohibitione sollicitudinis). Nihil autem moralius ad faciendam fidem omnia credentibus à Deo posse conferri, quam quod aereus ille spiritus vitale collegium, animae corporisque conubernio foedatum non deficit, nisi cum venerit dies suprema moriendi. Cum igitur anima indumento corporis vestiatur, & vigore animae corpus animetur; absurdum est ut victus nobis copiam defuturam putemus qui vivendi jugem substantiam consequamur.

(g) *Cyrillus*. (a) Sicut supra erigendo nos ad spirituales audaciam, per aves induxit, dicens: *Multis passibus pluris estis vos*; sic & nunc ex volatilibus firmam, & indubitabilem fiduciam nobis adducit, dicens: *Considerate corvos, quia non seminant, neque metunt, scilicet ad acquirendum cibum, quibus non est cellarium, neque horreum, scilicet ad conservandum; et Deus pascit illos: quanto magis vos pluris estis?* *Beda* (cap. 53. in Lucam.) Idem, carius vos valetis: quia rationale animal, sicut homo, sublimius ordinatum est in rerum natura, quam irrationabilia, sicut sunt aves. *Ambrosius* (Lib. 7. tit. de prohib. sollicitudinis). Magnum autem quod fide sequamur exemplum: nam volatilibus caeli quibus nullum exercitium cultivationis, nullus de mensium fecunditate proventus est, indeficientem providentia divina largitur alimoniam. Verum est igitur causam inopiae nostrae avaritiam videri: etenim illi idcirco sine labore pabuli usus exuberat, quo fructus ad escam communem datus, specialis quodam nesciunt vendicare dominatu. Nos communia amisimus, dum propria vendicamus: nam nec propriam quicquam ubi perpetuum nihil, nec certa copia ubi incertus eventus. *Chrysostomus* (hom. 22. in Matth.) Cum autem possit Dominus exemplum ab hominibus sumere qui minime terrena curaverunt, Eliam dico, Moysen, & Joannem, & ceteros hujusmodi, commemoravit volatilia, sequens vetus (1) testimonium, quod ad apem transmittit, & formicam, & alia hujusmodi; quibus naturales quosdam mores inseruit conditor. (b) *Theodoretus* (in Psalm. 146.) Ideo autem omnia mentione alorum volatilibus, corvorum mentionem facit, quia pullos corvorum speciali providentia Deus nutrit: nam corvi pariter quidem, non autem nutriunt, sed negligunt pullos suos; quibus miro modo ab aere pabulum quadam aura delatum ad os pervenit, quod hiantes suscipiunt, & sic nutriuntur. Foran

(1) Vel testamentum, ut al. legitur. (2) Al. nulla. (3) Al. interim.

EX EDIT. P. NICOL. (a) Ubi supra. (b) *Theophylactus*. (c) In Cat. Graec. PP. (d) Ibidem. (e) Ut supra.

etiam & talia per synecdochen dicta sunt, toto significato per partem: unde in *Matthaeo* Dominus remittit ad volatilia caeli, hic vero specialiter ad corvos, tanquam gulosiores, & rapaciores. *Eusebius*. (c) In corvis etiam aliquid plus significat: avibus enim colligentibus legumina promptius est alimentum, vescentibus vero carnibus, sicut corvis, difficilior est ad habendam; nec tamen hujusmodi aves defectum pabuli patiuntur propter providentiam Dei diffusam ubique. Utitur autem ad idem, & tertio syllogismo, dicens: *Quis autem vestrum cogitando potest adficere ad staturam suam cubitum unum?* *Chrysostomus* (hom. 22. in Matth.) Nota, quod animam quidem semel dedit Deus, & eadem perseverat; sed corpus quotidie sumit incrementum. Pertransiens igitur animam quasi non recipientem augmentum, de solo corpore facit mentionem, dans intelligere quod non augetur per solum alimentum, sed provisione divina, per hoc quod nullus nutrimentum accipiendi aliquid ad suam staturam adficere potest: unde concluditur: *Si ergo neque quod minimum est potestis, quid de ceteris solliciti estis?* *Eusebius*. (d) Quasi dicat: Si (2) nullus sua cura corpoream ingeniatum est sibi staturam; sed neque termino temporis vitae potest aliquis vel brevissimum tempus horae excogitando adficere; cur oportet superflue de necessariis vitae cogitare? *Beda* (cap. 53. in Lucam.) Illi ergo tegendi corporis curam relinquit cuius videtis cura factum esse ut tanta statura corpus habeatis. *Augustinus* de Quæst. Evang. (Lib. 2. q. 28.) Cum autem de augenda corporis statura loqueretur, dicit quod minimum est hoc, scilicet Deo corpora operari.

(h) *Chrysostomus* (hom. 23. in Matth.) Sicut superius Dominus de alimentis monebat, ita, & nunc monet de vestitu, dicens: *Considerate lilia agri, quomodo crescunt: non laborant, neque nent*; ut scilicet sibi faciant indumenta. Sicut autem supra, cum Dominus dixit: *Non seminant volatilia, non reprobavit sementem, sed superfluum curam*; sic cum dixit: *Non laborant, neque nent*, non opus (3) interemit, sed cogitationem. *Eusebius*. (e) Si quis autem mortaliū vult decorari pretioso vestitu, videat occultate quod Deus etiam usque ad flores, qui ex terra oriuntur, multiplicem sui sapientiam propagans, ornavit hos diversis coloribus, tenuibus membranibus florum, murice, & auro longe meliores tincturas accommodans, adeo quod nec penes aliquem Regem deliciosum, nec etiam ipsum Salomonem, qui apud antiquos tam in

divitiis quam in sapientia, & in deliciis celebravit, tam pretiosum opus fuerit inventum: unde sequitur: *Dico autem vobis, quia nec Salomon in omni gloria sua vestiebatur sicut unum ex istis*. *Chrysostomus* (hom. 23. in Matth.) Non utitur hic volatiliū exemplo, cygnum commemorans, aut pavonem, sed lilia: vult enim urinique declarare hyperbolem, scilicet ab infirmitate rerum, quae tantum sunt fortitae decorem, & à pretio decoris, qui concessus est illis: unde postmodum non vocat ea lilia, sed senum, cum subdit: *Si autem senum quod in agro est hodie, nec dicit, Cras, non erit; sed senum, cum subdit: Si autem senum quod in agro est hodie, nec dicit, Cras, non erit; sed subdit: (1) Et cras in clivum mittetur: neque dicit simpliciter, Deus vestit; sed dicit, Deus sic vestit*; quod multam habet expressionem; & subdit: *Quanto magis vos?* quod est exprimentis pretiositatem, & providentiam humani generis. Denique, cum increpare deceret, utitur, & hic moderantia, non infidelitatis, sed paucitatis fidei arguens, cum subdit, *Pavilla fidei*, ut per hoc magis excitet nos ad dictorum persuasionem; ut non solum non cogitemus de vestibus, sed nec affectemus vestimentorum decorem. *Cyrillus*. (a) Sufficit enim prudentibus solius causa necessitatis autem habere vestitum, modestiam non excedentem, & ciborum quod satis est. Sufficiunt etiam sanctis quae sunt in Christo spirituales deliciae, & subsequens gloria. *Ambrosius* (Lib. & tit. ut supra, ante medium.) Non otiosum autem videtur quod flos vel homini confertur, vel certe plus penes quam hominibus in Salomone praefertur, ut praeclearitate coloris Angelorum caelestium gloriam putemus expressam; (2) qui vere mundi istius flores sunt, quod eorum claritatibus mundus ornatur, & bonum odorem sanctificationis aspirant, qui nulla sollicitudine praepediti, nullo usu laboris exerciti, divinae in se liberalitatis gratiam, & caelestis servant dona naturae. Unde bene, & hic vestitus gloria sua Salomon, & alibi cooperatus ostenditur, quod infirmitatem corporeae naturae, velut virtute quadam mentis (3) adoperatam, operum gloriae vestiebat. Angeli (4) vero, quorum natura divini expert manet injuriae corporalis, recte licet maximo viro praeferrunt. Nec tamen in nobis misericordiam Dei desperare debemus, quibus per resurrectionis gratiam Dominus similem Angelorum speciem pollicetur. *Cyrillus*. (b) Ablonum autem erat discipulos debentes normam, & exemplar conversationis honestae aliis tradere, in ea incidere

à quibus discedendum esse oportebat eos consulere. Et ideo Dominus subdit: *Et vos nolite querere quid manducetis, aut quid bibatis*. In hoc etiam Dominus consulit non modicum studio sacrarum praedicationum, monens discipulos sollicitudinem humanam abjicere. *Beda* (super *Nolite querere quid manducetis*). Notandum tamen est, quod non ait, Nolite querere, aut solliciti esse de cibo, aut potu, aut indumento; sed, *Quid manducetis, aut bibatis*: ubi mihi videntur ardui qui, spreto victu, vel vestitu communi, lautiora sibi, vel austeriora praeclearis cum quibus vitam ducunt, alimenta, (5) vel indumenta requirunt. *Gregorius* Nisissenus. (c) Sed dicitur: *Aliqui obtinuerunt dominia, honores, & divitias, cum orassent*: qualiter ergo prohibes nos talia orando querere? Et quidem quod omnia haec ad divinum consilium pertineant, omnibus patet: haec tamen à Deo conferuntur petentibus, ut discentes Deum nos exaudire in minoribus petitionibus, elevemur ad altiores affectum; sicut in pueris videmus, qui mox nati maternis adherent uberibus; si vero puberit parvulus, spernit mammam, quaerit autem monile, aut aliquid talium, quibus oculis delectatur; postquam autem mens cum corpore creverit, caecis cunctis puerilibus desideriis, quaerit à parentibus quae conveniunt vitae perfectae. *Augustinus* de Quæst. Evang. (Lib. 2. quæst. 29.) Prohibita autem sollicitudine de alimentis, consequenter ne extollantur admonuit, dicens: *Nolite in sublime tolli*. Primo enim haec ad necessitatem complendam homo quaerit; cum autem his abundaverit, incipit de talibus superbite. Tale est hoc ac si se vulneratus aliquis jaeceret, quia habeat multa emplastra in domo, cum hoc illi bonum esset ut vulnera non haberet, & ne uno quidem indigeret emplastro. *Theophylactus* (super *Nolite in sublime tolli*). Vel elevationem nihil aliud vocat quam vagum mentis motum, alias aliud meditantis, & ex hoc salientis ad aliud, & sublimia cogitantis. *Basilus*. (d) Et ut intelligas (6) hujusmodi elevationem, memento vanitatis propriae juventutis; si quando manens solus cogitasti de vita, & promotionibus, discurrens à principatu in principatum, amplexus es divitias, adificasti palatia, amicus bene fecisti, ultus es inimicos. Est autem peccatum talis abstractio: intenta enim circa superflua delectatio à veritate seducit: unde convenienter subdit: *Hec enim omnia gentes mundi quaerunt*, scilicet voluptatem, divitias, & hujusmodi.

(1) Al. Sed. (2) Al. qui vere mundi istius flores sanctificationis aspirant. (3) Al. ad operam, operum. (4) Al. omittitur vero. (5) Al. deest vel indumenta. (6) Al. hujus.

EX EDIT. P. NICOL. (a) In Catena Graecorum PP. (b) Ubi supra. (c) In Orat. domin. serm. 1. (d) In Cat. Graec. PP.